

Justis- og beredskapsdepartementet

Deres ref.: 17/3618

1. desember 2017

NOU 2017:11 *Bedre bistand. Bedre beredskap*
(Fremtidig organisering av politiets særorganer)

HØRINGSINNSPILL

NOAH ønsker med dette å redegjøre for vårt syn at det er meget viktig å opprettholde Økokrim som en egen sentral enhet, og ikke overføre oppgavene til enheten til Trøndelag politistasjon.

Det er uttalt følgende om Økokrim i høringsnotat:

“Økokrim er den sentrale enheten for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet og skal i hovedsak etterforske særlig alvorlige eller prinsipielle lovovertrедelser innen disse fagområdene, treffe påtalevedtak og irtteføre sakene for alle tre rettsinstanser. Økokrim yter bistand til politidistriktene og bidrar til kompetansebygging og kompetansedeling. Økokrim har siden 2014 hatt det nasjonale ansvar for politiets arbeid med å bekjempe dyrevelferds kriminalitet.”

Særorganutvalget for å utrede og foreslå fremtidig organisering av politiets særorganer og nasjonale beredskapsressurser (utvalget) foreslår at ansvaret for etterforskning av alvorlig miljøkriminalitet (inkludert dyrevelferds kriminalitet) blir overført fra Økokrim til Trøndelag politidistrikt. Utvalget mener at det er behov for særlig kompetanse ett sted uten at det må ligge til en nasjonal bistandsenhet, og utvalget mener Trøndelag politidistrikt, med nærhet til både Miljødirektoratet og Arbeidstilsynet, er velegnet. I forslaget om sammenslåing av Kripos og Økokrim er utvalget likevel delt. Et mindretall, utvalgsmedlemmene Fause og Paulsen, ønsker primært at Økokrim forblir organisert som i dag, subsidiært at enheten både faglig og administrativt blir underlagt Riksadvokatembetet. Samme mindretall er også uenig med flertallet i behovet for å legge ansvar for etterforskning av alvorlig miljøkriminalitet til Trøndelag politidistrikt.

Ulik behandling av alvorlige dyrevelferds kriminalitet

NOAH vil for det første fremheve at det er viktig å sikre at de alvorligste sakene i dyrevelferds kriminalitet får like stor oppmerksomhet fra påtalemyndighet. Dette er blant annet

viktig for å opprettholde likhetsprinsippet (like saker behandles likt). NOAH mener det fortsatt er en stor utfordring å etterlevere dette prinsippet pga manglende kompetanse og ressurser i de forskjellige politidistrikter. Som eksempel kan nevnes Jøa-saken, der Høyesterett dømte tiltalte til fengsel på ett år og åtte måneder. Men i et annet tilfelle hvor 51 sauer ble hasteavlivet som følge av forsømmelse over lengre tid i Haugalandet i mars i år, har tiltale ennå ikke blitt tatt ut. En lovbrøyer må dermed i fengsel, mens en annen går fri, selv om bruddene er like alvorlige. Dette på grunn av mangel på kapasitet hos politiet i distriktet der den siste saken skjedde: *”Akkurat nå er det ingen ansatt i stillingen som etterforsker slike saker i politistasjon i Haugesund”* (e-post fra politiet, 26. september 2017, til NOAH).

En slik ulik behandling er uaktseptabel og bør tas på alvor av myndigheter som har ansvar for å sikre at strafferettslige prinsipper blir fulgt på alle stadier i saksforberedelsen. Vi ser at Økokrim som en sentral enhet er best egnet til å sikre at slike dyretragedier blir etterforsket, gjerningspersoner blir tiltalt og tilsvarende straffet av domstoler – også der saker forekommer i distrikter som ennå ikke har bygget opp tilstrekkelig kompetanse. Økokrim har hatt en slik funksjon i flere saker, og burde kunne ha det i flere dersom de får fortsette som sentral enhet. Økokrim har vært essensielle i flere viktige dyrevelferdssaker som i løpet av de siste arene har kommet til Høyesterett, og satt presedens for videre arbeid innen dyrevelferd. Man trenger den type kompetanse som Økokrim har, for å kunne føre flere dyrevelferdssaker til Høyesterett og få bredere rettspraksis på området. Økokrim trenger, slik NOAH ser det, mer ressurser til dette arbeidet, ikke en svekkelse – slik en omlegging dessverre vil være.

Lang liggetid hos politiet hindrer riktig behandling

NOAH vil påpeke at det som er sagt i høringsnotat av Fiskeridirektoratet om viktigheten av å vedlikeholde Økokrim som en egen enhet også gjelder generelt for saker innenfor dyrevelferdskriminalitet:

”Fiskeridirektoratet mener i den forbindelse at Økokrim har en svært viktig rolle, først og fremst som støtte til lokalt politi i enkeltsaker ved etterforskning og straffeforfølgning av saker for domstolen. Det oppgis videre at samarbeidet med politidistriktene varierer fra distrikt til distrikt, men den største utfordringen er at sakene blir for gamle. Per januar 2017 oppgir direktoratet at minst fem–seks saker har blitt liggende i politidistriktet i mer enn fire år siden saken ble anmeldt, og at noen saker er enda eldre. Det oppgis at anmeldelsene gjerne blir etterforsket litt i starten, men etter en tid blir de ikke fulgt opp, til tross for at direktoratet i hver anmeldelse oppgir minst to–tre kontaktpersoner som ønsker å bistå så mye som mulig i etterforskningsfasen, herunder bistand ved avhør av ansatte samt hjelp i forbindelse med straffeforfølgning av saker. I de tilfellene

der det blir gitt forelegg, blir det gitt utsettelse i flere år for vedtakelse. Når saken etter lang tid blir urrettferdig, er bevisene svekket, og selskapene blir ofte frikjent.”

NOAH har gått gjennom dyremishandlingsaker behandlet av domstolene i perioden 2010-2016 og tallene viser at i 16 av 35 rettsaker var det problemer med tilsyn eller etterforskning, det vil si at inaktivitet eller utilstrekkelig eller forsinket handling fra myndighetenes side (Mattilsynet, politiet eller påtalemyndigheter) førte til mildere straffer. I følgende tilfeller var straffen gjort betinget, fordi Mattilsynet hadde behandlet saken for sakte eller saken hadde hatt for lang liggetid hos politiet (eller begge deler):

- Nedre Telemark tingrett 2012, 213 katter (dyrevernsnemnda, Mattilsynet) – 2/3 av fengselstraff gjort betinget;
- Gjøvik tingrett 2012, tre katter og to gnagere (Mattilsynet, politiet) – betinget;
- Sarpsborg tingrett 2012, 25 gris, fem purker, en råne, 70-80 smågriser (5 griser avlivet etter hastevedtak) (Mattilsynet, politiet) – betinget;
- Gjøvik tingrett 2012, 19 storfe (ni dyr døde som følge av vanskjøtsel) – Mattilsynet visste at der er problemer med dyrehold og hadde intensjon om å undersøke driften nærmere, men unnlot å gripe inn;
- Dalane tingrett 2014, 50 sauer – unnlattelse av Mattilsynet å gjøre oppfølgingstilsyn mellom november 2012 og februar 2013; i løpet av denne perioden sultet mange dyr og 4 dyr døde som følge av underernæring;
- Gjøvik tingrett 2014, 260 dyr (80 storfe, 150-180 sau, fire hunder) – seriøse problemer med dyrehold, men Mattilsynet klarte ikke å iverksette strengere tiltak i løpet av 4 måneder. Dette medførte at flere sauer døde av underernæring;
- Glåmdal tingrett 2014, 150 storfe samt kalver og 23 sau med lam – det første tilsynet foregikk i 2012, men dyreholdet ble avviklet først i november/desember 2013 (Mattilsynet);
- Inntrøndelag tingrett 2015, 23 okser (Mattilsynet, politiet) – betinget;
- Sør-Trøndelag tingrett 2015, hund – saken var i praksis ferdig etterforsket allerede i slutten av august 2013, og tiltale ble først tatt ut 19. november 2014 – formildende omstendighet;
- Sør-Gudbrandsdal tingrett 2015, 31 melkekyr, 17-18 ungdyr, 17-18 kalver (Mattilsynet, politiet) – betinget.

I 12 av 35 saker fikk gjerningsperson en mildere straff pga. myndighetenes inaktivitet. Som man kan se fra rettspraksis, gjør lang liggetid hos politiet det vanskelig å idømme ubetinget fengselsstraff. I tillegg har domstolene gang på gang uttalt at lang liggetid hos politiet utgjør en

klar krenkelse av Grunnloven § 95 og et klart brudd på EMKs (Den europeiske menneskerettskonvensjon) artikkel 6, som gir krav på rettergang innen rimelig tid.

Høyesterett har flere ganger påpekt i sine senere dommer at dyrevelferdskriminalitet bør straffes strengere. For å et i virkeligheten er det viktig at politiet og påtalemyndigheter får de nødvendige ressursene. NOAH mener at en omorganisering og oppløsning av Økokrim som enhet vil bidra negativt når det gjelder å få oppfylt denne målsetningen. Økokrim som sentral enhet må finnes for å kunne assistere lokale politikontorer med riktig behandling av disse sakene.

Økokrim er best egnet til å behandle saker knyttet til ulovlig handel med ville arter

NOAH mener målene om å gjøre behandlingen av straffesaker mer effektive og å spare kostnader er legitime i seg selv, men bør ikke gå på bekostning av enheter som allerede fungerer bra og selv bidrar til mer effektiv behandling fordi de innehar viktig kompetanse på områder som trenger høyere prioritering (og hvor dette er et uttalt mål). Vurderingen av effektene av den foreslåtte endringen er ikke tilstrekkelig analysert i høringsnotatet. For eksempel er det ikke gjort noen analyser om hva er de største fremtidige utfordringene innen miljøkriminalitet er. NOAH er særlig bekymret over ulovlig handel med ville arter som ofte er uttalt som den tredje mest inntektsbringende ulovlige handelen på global basis, bak narkotika og våpen.¹ Slik ulovlig handel av ville arter har en internasjonal dimensjon og innebærer i stor grad handel på nettet. Det kommer frem i høringsnotat at i Sverige har Nationella operativa avdelningen (NOA) ansvar for etterforskning av CITES-brudd. NOAH mener at Økokrim er best egnet til å håndtere dette problematiske området som så langt har fått for liten oppmerksomhet og innsats i Norge.² Å utvikle slik kompetanse er også nødvendig for at Norge skal kunne oppfylle sine forpliktelser i henhold til CITES-konvensjonen.

Siden ulovlig handel ofte innebærer levende dyr, bør politiets oppgaver i dette feltet gjennomføres i tett samarbeid med Mattilsynet som har nasjonal kompetanse i dyrevelferd. Utvalget har ikke tatt opp spørsmålet om hvordan overføring av funksjoner fra Økokrim til Trøndelag politidistrikt skal påvirke politiets og Økokrims samarbeid med Mattilsynet sentralt.

Faunakriminalitet i Norge

Økokrim har også hatt en vesentlig rolle i faunakriminalitet innenfor Norge, spesifikt jakt på truede rovdyr. Slik jakt har lav oppdagelsesrisiko, men er et stort problem for eksempelvis ulvebestanden,

1 <http://www.traffic.org/trade/>

2 <http://www.miljokrim.no/ingen-vet-hvor-mange-cites-saker-politiet-har-etterforsket.5991620-416596.html>

hvor forskere anslår at ca. halvparten av de ulver som dør, dør av ulovlig jakt. Slik ulovlig jakt er også nært knyttet opp mot dyrevelferds kriminalitet i jaktmiljøer. Disse sakene er store og vanskelige, ofte tør ikke eventuelle vitner å stå frem av frykt for represalier i nærmiljøet. NOAH har konkrete eksempler på saker fra jaktmiljøer hvor vitner er svært redde for å stå frem, og hvor politiet har unnlat å opprette sak på grove lovbrudd etter at vitnene har kommet til politiet. Det er en kjensgjerning at jaktmiljøer kan omfatte også lokale politifolk, og at selv om man ikke ønsker agere inhabilt, er det et ubehag tilstede ved å etterforske folk man har noe felles med – eller drive etterforskning som ens venner kan føle ”skader miljøet”. Dette risikerer å bli forsterket dersom lovbruddet gjelder fredede rovdyr – da dette kan oppleves som et ”angrep” på lokalmiljøet som helhet. Denne mekanismen er likevel ikke unik for jaktrelaterte lovbrudd i lokale miljøer.

Den innebygde faren for inhabilitet når man skal være kritisk til noen i samme nærmiljø, er blant annet årsaken til at ordningen med tilsynsveterinærer med dyreforsøk, ansatt av forskningsinstitusjonen, ble avvirket etter en EU-forordning. Avdekking av kritikkverdige forhold innenfor dyreforsøk er såpass viktig at faren for inhabilitet gjorde en sentralisert ordning nødvendig.

På samme måte ser NOAH at opprettholdelsen av Økokrim som sentral enhet er helt essensielt i forhold til mulighetene til fortsatt å etterforske og rettsforfølge kriminalitet rettet mot ville dyr, og store rovdyr spesielt. Økokrim har den nøytralitet og distanse som er nødvendig for å kunne gå inn også i betente og konfliktfylte saker gjeldende ville dyr, og sikre at loven overholdes.

Konklusjon

NOAH finner det vanskelig å forstå hvorfor utvalgets flertall har bestemt seg å omorganisere etterforskning- og påtaleansvar for store miljøkriminalitetssaker (inkludert dyrevelferds kriminalitet) slik som det er blitt foreslått i høringsnotat. Etter NOAHs oppfatning har miljøkrimavdelingen i Økokrim på alle måter vist seg å inneha den beste kompetansen på miljøkrimområde. I tillegg har Økokrim bidratt i vesentlig grad til å få flere av miljøkrimsakene og noen av de største dyrekrimsakene til domstolene, hvor vellykket påtale har ført til dommer. Tatt i betraktning at Økokrim har fungert effektivt, politidistriktene ser ut til å være glad for bistand fra Økokrim (og heller ser ut til å kreve enda mer bistand enn før), kan vi ikke se at noen av de fordelene ved omorganiseringen som utvalget nevner vil veie opp ulemperne ved dette tiltaket.

Avslutningsvis påpeker NOAH at det ikke er redegjort for i notaten hva som er de vesentlige fordelene ved å ha en slik enhet som Økokrim, og potensielle ulemper ved å overføre relevant

kompetanse til Trøndelag politidistrikt i lys av de store utfordringene innen miljøkriminalitet og dyrevelferds kriminalitet som Norge står overfor de kommende årene. NOAH mener at utvikling av lokal kompetanse og bevaring av Økokrim ikke er to mål som utelukker hverandre, men snarere to mål som utfyller hverandre: Økokrim kan bidra vesentlig til prosessen med å løfte lokal kompetanse, og dermed fremme målet om effektivt å bekjempe miljøkriminalitet.

Med vennlig hilsen

NOAH – for dyrs rettigheter

v/

Siri Martinsen
Leder og veterinær

Katrin Vels
Jurist